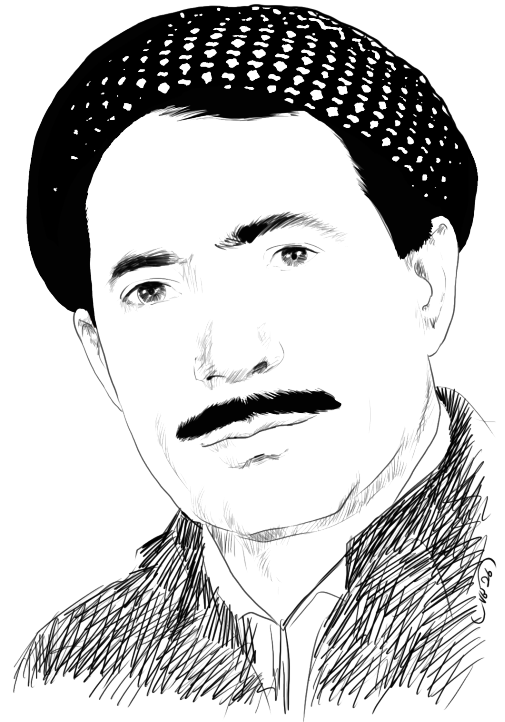

رهنځقه دانا هه لبه ستا کلاسیکان د ناڅ هه لبه ستا کروری* دا (جزیری و تهیران و موخلس وهک نمونه)

جهمیل شیلازی

پیشه کی:

گوډمان تیدا نینه هه لبه ستقائین مه یین کلاسیک مینا (جزیری، حریری، تهیران، باتهیی و... هتد) نهوین وه کو هه لبه ستقائین ده ستپیکي ده ست ب فه هاندنا هه لبه ستی کرین و ژ بهر ده سته لی و شاره زایا وان د بیاقتی فه هاندنا هه لبه ستی ل دویتف ریپاز و میتودین هه لبه ستا کلاسیکا که فنا بیانی شیاپنه هه لبه سته کا سه رکه فتی ب ئیننه دناڅ نه ده بیاتا کلاسیکیا کوردی دا، هه ر نه ف سه رکه فتی و نافوده نگی یا وان بوویه پالده ری سه ره کی کو کاریگه ری یا هه لبه ستا وان بکه فیته سه ر وان هه لبه ستقائین ل پاش وان ده ست ب فه هاندنا هه لبه ستی کرین، مینا (بریفکی، گرگاشی، نه رزی، نه قشه به ندی، بامه رنی، ناله ندی، جگه رخیونی و... هتد)، کو رهنځقه دانا ریچا هه لبه ستا کلاسیکین که فن وهک هه یفا چارده شه فی دناڅ هه لبه ستا وان دا گه ش و دبرسقیته. هه ر نه ف چه ندا هه بوویه پالدهر بو هندهک هه لبه ستقائین پشتی وان ژ، دیسان نه ف رهنځقه دانا هه دناڅ هه لبه ستا وان دا خو یا و ناشکه رایه، ئیک ژ وان هه لبه ستقائین ژ (مه لا عه بدولکه ریم کروری - ریبه ر) هه وهی ل نافه راستا سالتین حه فتییان ده ست ب فه هاندنا هه لبه ستی کرین، کو دینین کاریگه ری یا هه لبه ستا (جزیری، تهیرانی، خانی، ناله ندی و... هتد) ل سه ر هه لبه ستا وی ناشکه رایه، و گه لهک جارا بزاف کری یه ل سه ر ریچا هه لبه ستا وان نه و ژ هه لبه ستی فه هینیت، له وما د نه فی نقیسنی دا دی بزافتی که یین هندهک مینا کین رهنځقه دانا هه لبه ستا کلاسیکان ل سه ر هه لبه ستا وی هه فبه رکه یین، دا بو خوانده قانی خو یاییت، کا چاوان کاریگه ری یا خو ل سه ر هه لبه ستا وی کرینه.

به لى پشتى وان شروفه كا باش دايى. كو نهو چوونه دناف تىگه هى وى دا ب فلهسه فهيا (أفلاطون) و (أفلاطين)ى يى سؤزدارى و گه لهك ژ بنه ماين سؤفياى ل هندى و ئيرانا كهفن، به لى نهو ل دويش قى ريكى د ثايت و فهرمووده يان گه هشتن، ئانكو پشتى وان ئيخستينه دبن بؤچوونين خودا وان هزركر نهو بؤ وان د خو چه ماندى نه. و دگه ل هندى ژى دهژميرين نهو دداغبارن ب قورئان و فهرمووده يى ب ريكى شروفه كرنى. (هلال، ۲۰۰۸: ۱۴).

گرنگى يا به راورد كرنا هه فتىكستى يى:

ب به راورد كرنا نه ده بى ملله تى خو ل گه ل نه ده بى ملله ته كى دى كو ئاستى وى يى نه ده بى ژ ئاستى نه ده بى ملله تى مه بلندتر بيت دى شين لايه نين پوزه تيف و نيگه تيفين ملله تى خو ده ستنيشانكه ين، ب ديار كرنا وان خالين به يز و لاواز دى شين به ره مى هه لسه نكيين و بريارى ل سهر بده ين. (خالد، ۲۰۱۸: ۱۱). ب هزارا من هه فتىكستى و نه ده بى به راورد دوو زاراقين تيك هه لكيشاينه و ژي كجودا كرنا وان ب زه حمه ته، كو ديين گه لهك جار هنده ك تيكست هه نه دنافه را دوو كه سان دا يان پتر هه فتىكستيه كا ته مام دنافه را وان دا هه يه، كو دخوازيته وى چهندي به راوردى دنافه را وان دا به يته كرن و گرنگ ترين خالين هه فپشك و ژي كجودا به يته خوياكرن، ب مه به ستا ئاستى مفا وه رگرتنى ژ تيكستين هه ف به يته زانين، ئانكو ب ديار بوونا هه فتىكستى يى پينگافا به راورد كرنى ژى په يداد بيت، چونكى نه گه ر هه فتىكستى نه بيت، به راوردى ژى نايبت.

گرنگى يا نه ده بى به راورد:

- ۱- ده ستنيشان كرنا لايه نين پوزه تيف و نيگه تيفين نه ده بى.
- ۲- هه لسه نگاندا به ره مى نه ده بى و نه ته وه يى.
- ۳- پيشخستنا نه ده بى نه ته وه يى.

فهره نسى (چون چاك امپير J. J. Ampere) ژ كه سيين ده ستپيكي بوو يين ئاماژه ب گرنگى يا ديروكى يا نه ده بى به راورد داي، ل وى ده مى د سمينارا خو ل سوربون ساللا ۱۸۳۲ز گوته: (نهى گه لى به ريزان دى ب فه كولينى به راورد رابين نهوا بيى وى ديروكا نه ده بى ته مام نايبت) (۲۰۰۸: ۱۴). هندى مه يدا نا نه ده بى به راورده نهو په يوه ندى يا ده وله تا نه دنافه را نه ده بى جودا دا، به رفره هتر ژ نهوا بؤ ئيكه م جار ده يته ديتن، نهو نه بتنى فه كولينى ل سهر وى تشتى ب ئاشكه رايى هاتيه وه ردگريتن، فه گوهاستنا هنده ك بابته و هزر و نمونه يين نه ده بى يا هنده ك كه سانه ژ نه ده به كى دى. به لكو فه كولين هه مى جوړين كارتپكرنى نه وين نفيسه رى د زمانى خو دا پى بؤياغكرين و پشتى مفا ژ نه ده به كى دى ديتى پى دنفيسيت. ئاها نه م دشين بيژينه نه قى شروفه يا نفيسه رى ژ نهو تشتى د نه ده بى دى دا خواندى. و نه ف شروفه يا هه چ گه لهك بيت يان پچه ك بيت ژ راستى يى. هه ر بؤ ميناك، سؤفپين موسلمانين فورسى ب قورئانى و دىنى داغبار بوينه،

۴- دوبرکھفتن ژ خو مه زکرنی و شانازی پیکرنا زیده.

۵- دوبرکھفتن ژ بازا نه ده بی و راوه ستیا نه ده بی.

۶- گرنگیدان ب په وشه نیبری یا بیانی.

۷- گرنگیدان ب وه رگپرانئ.

۸- گرنگیدان ب لایه نین مرو فایه تی د ناستی جیهانی

دا. (خالد، ۲۰۱۸: ۱۱).

کو پشتبه ستن ل سهر رېبازا هه فټیکستی وه ک نالافه کئ
فه کولینی د فه کولینا به راورد دا وه دکت کو مهیدانا
نه ده بی به راورد پتر یی فه کری و گشتگیرتر بیت، کو ب
رېکا وی دشین سروشتن په یوه نندی یا دنا فبه را تیکست
و په یقینین جودا دنا فا تیکسته کئ دا ده ستیشانبکه ن، و
نه فاهه وه کری یه کو قوتا بخانه یا نه مریکی یا نه ده بی
به راورد نژیکتیرین نوینره بو تیکه هئ هه فټیکستی یئ.
(رشیده، ۲۰۲۳: ۱۱۳).

جوداهی دنا فبه را هه فټیکستی و نه ده بی به راورد دا:

هه لویستی په خنهی ل دور په یوه نندی یا هه فټیکستی
یئ دگه ل نه ده بی به راورد دا بو دوو پشکان دابه شبووینه،
هه لویستی یئ یه کئ شیوازی هه فټیکستی ژئ دروست
دبیت و تیدا ده پته جودا کرن ژ کاریگه ری و کارتیکرنا
تیدا گرنگی یئ ب نه ده بی به راورد ده تن و ل دویف
نه فئ ده ستیشانکرنئ ل فیره هه فټیکستی یا گریدایه ب
وان هونه رین په یوه نندی یا دنا فبه را تیکسته کئ نه ده بی
و هنده ک تیکستین دی یئ دنا فیکر هه لکیشای دا و
هه فټیکستی تایه تمه نندی یا خو دروستدکته ب رېکا
وه رگرتنه کا باش یا تیکستین جودا و بجه پینانا وان،
هه تا وی راده یی ئیدی ب زه حمه ت بشین خولکئ
وی ده ستیشانکه ن، به لئ هنده ک فه کولینین دی
یئ پوژنافایی یئ په خنهی نه وین ژ هه فټیکستی
وه رگرتین وه ک پنگوه و پره کئ په یوه وی ژ بو رېبازا
کاریگه ری و کارتیکرنا که فن، نه فا هه ژی نوینه راتی یا
دویفچوونا هنده ک فه کولهرین هنده ک ژ هه فټیکستی
وه رگرتین ژ هنده ک وان تیکستین خواندن بو هاتینه
کرن دکته، هه روه سا (گریماس A.J.Grimas) نه گهرئ
وی خو یادکته تن بو نه بوونا رو نکرنان و هویرینی یئ د
ده ستیشانکرنه نه فئ تیکه هی دا. (خمري، ۲۰۰۷: ۲۵۴).

**ره نگفه دانا هه لبه ستا کلاسیکان دنا ف هه لبه ستا
(کروری) دا**

**ره نگفه دانا هه لبه ستا (جزیری / ۱۵۶۷ - ۱۶۴۰ز) د
هه لبه ستا (کروری) دا:**

کاریگه ری یا هه لبه ستا جزیری ل سهر هه لبه ستفانین
پاش وی هاتین گه له کا ناشکه رایه، گه له ک جار
هه لبه ستین وی (ته خمیس و ته سدیس) کرینه، یان
بزا فکرینه ل سهر رېچا وی هه لبه ستئ فه هینن، له وما
دی بینی گه له ک جار هه لبه ستا وی دنا ف هه لبه ستا
وان دا ره نگفه دایه، هه ر وه کی نه فئ هه لبه ستا وی یا
ب نا فئ (که س ب دادا مه نه پرسیت) وه ک تیدا هاتی
یه:

که س ب دادا مه نه پرست کله ه و داد دی چ کت؟

ته نه بت دادره سک بیهووده فه ریاد دی چ کت؟

ب شرینی نه گه هت ده ست نه گه ر روسته م بت

دی ب بازوو و ملان شوبه تی فه رهاد دی چ کت؟

(دوسکی، ۲۰۰۰، ۸۱)

ب شیوه کئ گه له ک رو ن نه ف هه لبه ستا جزیری دنا ف
چارینه یئ (شیخ نوره دین بریفکی) دا ره نگفه دایه، وه ک
تیدا هاتی:

شه ه ب ره حمه ت نه بتن، چاکه شیا دی چ کت

و ل فیره دینین کو په یوه نندی یا نه ده بی به راورد
دگه ل هه فټیکستی پتر یا فه کری یه و شو فبه کرنا تیکستی
و فه کولینین کاریگه ری و کارتیکرنئ گه له ک د نژیکی
ئیکن، ژ به نه فئ چهنه دی هنده ک به راوردکار دینن

پىچا ھەلبەستا جىزىرى ھاتى يە نقىسىن، كو كارىگەرى
يا ھەلبەستا جىزىرى ل سەر ھەلبەستا كرۆرى گەلەك
رەنگقەدايە، ئەو ژى ھەلبەستا ب ناقى (من دى
سەحەر)، كو جىزىرى ل دەستپىكا ھەلبەستى دىڭزىت:

من دى سەحەر شاھى مەجەر
لبسى د بەر مەخمور بوو
ئەو دىم زەرى سور موشتەرى
يا رەب پەرى يا حور بوو

(دۆسكى، ۲۰۰۰: ۲۴۷)

ھەر ئەقى ھەلبەستا كرۆرى ژى ب ناقى (دلبەر
م دىت) ۋەك كارىگەرى يا ھەلبەستا جىزىرى ل سەر
ھەلبەستا كرۆرى رەنگقەدايە و كرۆرى ژى ل دويىف
پىچا ھەلبەستا جىزىرى چوويە و ئەف ھەلبەستە
قەھاندى يە:

دلبەر م دىت ۋەختى سەحەر
ژ بۆرجى دە ھات رەنگى قەمەر
ۋى صۆت لە من قەلب و جەگەر
من قەت نەما صەبر و مەفەر

(شىلازى، ۲۰۲۵: ۱۰۶)

ھەر ژ وان ھەلبەستىن جىزىرى يىن دناف ھەلبەستا
كرۆرى دا رەنگقەداين، ئەو ژى ھەلبەستا ب ناقى (ھى)
د بەر قالو: بلى) يىن دا، كو ھەر ژ نافونىشانى ھەلبەستىن
دىارە ئاماژە يە ب ئايەتا پىرۆز: ﴿أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ﴾، قَالُوا
بَلَىٰ ﴿ئەعراف/۱۷۲﴾. ئانكو: (ما ئەز نە خودايىن
ھەۋمە؟ گۆتن: بەلى...) كو ئاماژە كرى يە ۋى چەندى
دەمى ھىشتا ئەف ئەرد و ئەسمان و گەردوون نەبوون،
(شىلازى، ۲۰۲۵: ۳۶-۳۷):

ھى د بەر (قالو: بلى) يى بەلكو ئەف عالم نەبوو

بخو لايق نەبتىن، حىكمەتى شەددادى چكت
كەس بە دادا مە نە پىرسىت، گىلەھ و دادى چكت
تە نەبت دادا و رەسەك، بىھودە فەرھادى چكت

(برىفكانى، ۲۰۰۲: ۲۲۳)

ھەر ئەقى ھەلبەستا دناف ھەلبەستا (كرۆرى)
يا ب ناقى (بۆ ۋەلاتى دقئىت پىسار و خەبات) دا ژى
رەنگقەدايە، كو بزاف كرى يە ل سەر پىچا ھەلبەستا
ۋى ھەلبەستا خۆ قەھىنىت، ۋەك تىدا ھاتى يە:

كەس ۋەلاتى مە نە پىرسىت بىن خودان ما دى چەكت
گەر تە نەبت ئالەت و نان لەشكەرى مىرخاس دى چەكت
بۆ ژ دىۋارى ئەگەر ھۆستا نەبت
دار و بەر ئەو بى رۆحە ما دى چەكت

(شىلازى، ۲۰۲۵: ۱۲۰)

ھەر دىسان ژ وان ھەلبەستىن كرۆرى ئەۋىن ل سەر

هېشتا نادم هر نه بوو
لئ قه دا نورها جه مالي
قان گولان پوسیده بوو

(شیلازی، ۲۰۲۵: ۱۱۰)

د ئه قان مینا کین بووری دا ب شیوه یه کئ گه له ک
رؤن و ئاشکه را کاریگه ری یا هه لبه ستا جزیری ل سهر
هه لبه ستا کرؤری خو یایه، سهر رای وئ چه ندئ
ره نگفه دانا هه لبه ستا جزیری د هه لبه ستا کرؤری دا
خو یایه، به لئ نه وه ک شیوازی جزیری هه مان ریچ
نفسیایه؛ به لکو ژ لایئ (کیش و سهر وایئ) قه هه لبه ستا
کرؤری جودا تر دهیته دیتن، به لئ ئاگه هی و شاره زای
یا کرؤری خو یادییت، کو هه لبه ستین جزیری دیتینه و
خواندینه.

ره نگفه دانا هه لبه ستا (تهیرانی / ۱۵۶۳ - ۱۶۳۱ز) د
هه لبه ستا (کرؤری) دا:

ئه گهر کرؤری ئاگه هی و شاره زایی ل سهر هه لبه ستا
جزیری هه بیت، نه تشته کئ سهره ئه گهر بیژین
کاریگه ری یا هه لبه ستا (فه فیئ تهیران) ژی ل سهر
هه لبه ستا کرؤری هه بوویه، دئ بینی د ناف هه لبه ستا
کرؤری دا ره نگفه دایه، ئیک ژ وان هه لبه ستین تهیرانی
ئه وین د ناف هه لبه ستا کرؤری دا ره نگفه دای ئه و ژ
هه لبه ستا (ئه ی ئاف و ئاف) کو هه لبه سته که ده ما کو
تهیران دگه ل ئافئ دناخیت و دانوستاندنه که دناقه را
ئافئ و تهیرانی دا، وه ک ل جهه کی ئاف دبئیته تهیرانی:

ئه و ره نگ دبیت ئافا زه لال
بوهرین ل من چه ند ماه و سال
قه ت که س نه کر ژ من ئه و سوئال
هه تا گهام قئ ساعه تی

(دیژه شی، ۲۰۰۵: ۷۱)

چه رخئ دهوران دهورئ گه ردوون گونبه دئ مینا نه بوو
عهرش و کورسی هیژ د مه خفی بوون د که نزا قودره تی
حوسنئ حه ق بوو د ئستوائئ لامعا عشقئ هه بوو

(دؤسکی، ۲۰۰۰: ۲۵۳)

ههر ده رباره ی ئه قئ ئایه تا قورئانا پیروژ ل جهه کی
دی ژی جزیری هه مان ئایه ت د هه لبه ستا خو دا
بکاریئایه، ئه و ژی هه لبه ستا ب ئافئ (من د بهر قالو
بلی) دیسان خودئ تیدا په سنا خو دکه تن و ههر ل
دویف وئ ئایه تی جزیری ژی قه هاندی یه:

من د بهر (قالو بلی) باطن ف ویرا بوو ئه قین
هیژ ل سهر عه هدا (ألستم) تا ب رؤژا ئاخیرین
من دقئ لئ ئه شکه را کم جاره کئ داغا نهین
گفتم أورا ما دعا گوی تو ام ای حور عین
أعرضت عني وقالت: ما دعاء الكافرين

(دؤسکی، ۲۰۰۰: ۱۹۳)

دیسان ئه قئ هه لبه ستا جزیری دناف هه لبه ستا
کرؤری دا ئه و هه ر وه ک جزیری ب ئافئ (رؤژا قالو
به لا) یئ دا ئافکری، دیسان کرؤری ل سهر هه مان ریچا
جزیری هه لبه ست قه هاندی یه، کو ئه و ژی د ئه قئ
هه لبه ستئ دا به حس ل چوانی یا ئافراندا مرو فان
دکه ت، کا به ری هینگی دونیا یا چاوا بوو؟ پاشی خودئ
چاوا مرو ف تیدا ئافراندن؟

رؤژا کو (قالو بلی) یئ
هنگی قه ت ئینسان نه بوو
ئه مرئ قودره ت هاته سهر
ئه رواج به لئ هنگی هه بوو
عه رد و عه سمان هاته دهینان

پاشی پشتی ئاف چند پرسا ب مهندههۆشی ژ تهیرانی دکهت، تهیران ژێ بهرسفا ئافی ددهت و دیژیتی:

پیغه مبهران ئیلهام هه بوو
موحتاجی پساری نه بوو

(شیلازی، ۲۰۲۵: ۱۰۰-۱۰۱)

رهنگه دانا هه له بهستا (موخلس-ناله نده) / ۱۸۹۰
-۱۹۶۳ز) ی د هه له بهستا (کرۆری) دا:

گۆمان تیدا نینه کو پرانی یا هه له بهستفانین دناقه را سالی (۱۹۵۰-۲۰۰۰) ژیاين دی بینین کاریگه ری یا هه له بهستین (ئه حمه دی موخلس - ناله نده) ل سهر هه له بهستا وان هه یه، چونکه ئیک ژ وان هه له بهستفانانه یین گه له ک دهسته ه و شاره زا و هه می جوړین هه له بهست (سۆقیاتی، نشتمانپه روه ری، ئه فینداری، سالۆخه تان، شیرهت، بئ په رده یی و... هتد) فه هاندینه، کو شاره زایه کا گه له ک د فه هاندن و لیکینانا هه له بهست دا هه بوویه، له وما کاریگه ری یا وی که فتی یه سهر هه له بهستفانین دی ژ، ئیک ژ وان هه له بهستفانین کاریگه ری یا هه له بهستا موخلسی که فتی یه سهر هه له بهستا وی؛ ئه و ژ (کرۆری) یه، نه خاسمه هه له بهستا وی یا ب نافوده نگ (قصیده میزان العمل والنصائح) یان (بهیتا نه سیحه تان) کو ئیک ژ هه له بهستین وی یین نافداره، له وما دی بینی کرۆری ژ هه مان هه له بهست و ب هه مان ناف فه هاندی یه، ب ناف (بهیتا نه سیحه تا)، ئیکه م دیوانا هه له بهست یه ل به هدینان هاتییه چاپکرن؛ دیوانا (بهیتا نه سیحه تان) یا (کرۆری) یه ل (۱۹۷۱/۳/۳) ئی ل چاپخانا (دهۆکی) هاتییه چاپکرن، ئانکو به ری دیوانا (قه فته ک ژ هۆزائیت ناله نده)، ئه و ژ لایئ (سه عید دیره شی) فه ل سالا (۱۹۸۲) هاتییه چاپکرن ئه و هه له بهست ل بن ناف (بیت النعمه) د لاپه ری (۲۲۳-۲۴۵) دا هاتییه به لافکر و ده رباره یی ئه فئ بهیتی و نافئ وی و د به لافکری یا (دیره شی) دا (خالد حسین) دیژیت: (هه ر وه لی ده ما هۆزانه کئ ل بن نافئ - بیت النعمه - دادین وه کی هیژا - سعید دیره ش - ی نفیسی.. ب خهت ده ستی وی

مکسی دیت ئافی وه بوو

پیغه مبهران عاقل هه بوو

قهت هه وجه ئی پورسان نه بوو

وان ده ست گه هابوو سوچه تی

(دیره شی، ۲۰۰۵: ۷۲)

دیاره کرۆری ئاگه هییه کا باش ل سهر هه له بهستا تهیرانی ژ هه بوویه، کا چاوان دانوستاندنه ک دناقه را ئاف و تهیرانی دا د ناف نافوده نگترین هه له بهستا وی دا چیبوویه، دیاره ئه فئ هه له بهست کاریگه ری کری یه سهر هه له بهستا کرۆری ژ و ئه و ژ هه له بهسته کئ دقه هینیت ب نافئ (نافئ وه ره وه ره)، کو رهنگه دانا هه له بهستا تهیرانی تیدا خۆیایه، وه ک ئه فئ پارچه یی وه ک دانوستاندنه کئ د ناقه را ئافی و کرۆری دا:

ئافی دگۆت (رپه ر) ده لال

ئه ز ئافا ره بن (ذو الجلال)

ئه ز دی دمه جابا سوئال

ژ طرسا خودی ناکم به طال

هندی دنیا کو هه ره بهت

عه رد و عه سمان هه ره ئافاب

زک و طاعت دی هه ره بهت

ئه ف حالئ من دی هه ره وه بت

(رپه ر) گۆتی: ئافی وه بوو

ئه مرئ خودی ل سهر مه بوو

و کروری ژى هەر نيزيكي موخلسى ب پهسن و
سهنايا خودايي بى شريك و ههفال و نهو ههبوو و دى
هەر ههبيت دهست ب ههلبهستا (بهيتا نهسيحهتان)
دكەت:

حمد و سهنا ژ بو خودي، نهو بتني بى ههفاله

نهو ههبوو دى هەر ههبيت، بى شريك و زهواله

(کروری، ۱۹۷۱: ۵)

موخلس دهبرارهيى مروفين خه بهريژ و بى شهرم
دييژيت:

خه بهر بيژى بى حهيا

نهو سهين منه

كەس نه دهتئ حهوجهيا

سەر شوره تبعهت ژنه

پر عهيه ب كهت لهومهيا

حالي وى قون سوتنه

(ديرهشى، ۱۹۸۱: ۲۴۴)

کروری دیسان دهبرارهيى وان كه سين نه زمان پەش
و خه بهريژ و بى شهرم وهكى موخلسى ب سهين
پهوپهوى پهسن دكەت و كهسى عهسلئ خو نهنياسيت
و بى نامويس ژى ههردەم وهك سهيى د نپيته خهلكى
و مروفي نه زمان دريژ ژى چ بهايئ خو ل دهف خهلكى
نينه و ل كوچك و ديوانا ژى يئ نه زماندريژه وهك
دييژت:

نهو ئينسانئ خه بهر بيژ، وهكى كهري دى زرت

وهكى سهين كو لانان، دى چت خهلكى هەر پهوت

نهو بى عهسلئ بى شهرهف، هه مى گاقان دى نرت

وهك خه نجه را گوو رساس، قهت خياري نابرت

من ههيه نفيسييه-بيت النعمة-) (يعقوب، ۱۹۸۹: ۱۰).
ئانكو كه فنترين دهقى ههلبهستا (بهيتا نهسيحهتا-بيت
النعمة) يا موخلسى نهوه يا (ديرهشى) د پەرتوو كا خو
دا بهلافكري، بهلئ پرانى يا ههلبهستفانين مه ئاگهه
ل سەر ههلبهستين (موخلس) ي ههبوويه، بهرى بهينه
چاپكرن ژى، كو کروری ژى ئاگهه ل سەر ههبوويه،
لهوما دى بينى رچا وى د فههاندنا ههلبهستهكى دا
كريبه، (موخلس) د دهستپيكا ههلبهستهتا خو دا دييژيت:

حمد و شوكرئ خاص و عام

بو واحدئ بن جيهات

صهلات و سهلام تهمام

لسەر فهخرئ كائينات

شوكرئ خودئ بكن دهوام

دا مه دينئ حهق خهلات

(ديرهشى، ۱۹۸۱: ۲۲۵)

مرۆقئێ ئەزمان پەش بت، دئ ل بەر خەلکی لەوچە بت
ل ناڤا کۆچک و دیوانان، دئ زۆر ئەزمان درێژ بت
(شیلازی، ۲۰۲۵: ۳۲ - ۳۳)

موخلس ل دۆر ژنئ و نەپاراستنا نەپنییان وەسا ددەتە
خۆیاکرن، کو ئەو بو مێری وەکە کەسە کئ کۆژەکە،
هەردەم دئ زەلامی تووشی ئاریشا کەتن:

ژنا نەبیت سوڕ قەشیر

ئەو قاتلە بو مێری
ژئ ئیمن نەبن چو مێر
دئ بەرانی دەت شیر
ئەو کیمن خەبەر قەگێر
شولا ل وئ نە هەسپیری

(دیرەشی، ۱۹۸۱: ۲۲۷)

بەلئ کرۆری ژ بو کو زەلام تووشی ئەڤان کیشە و
ئاریشا نەبیت، ئەو ژئ دخوازیت وئ بنیاسیت هیشتا
نەخواستی و خو ئەو ژئین خو ددەنە پەڤاندن ژئ
گەلەک کیشە و ئاریشە دویف را هەنە:

دقیت ژنکئ بنیاسی، هیشتا تە ئەو نەخاستی
دا نە کەڤی قەرەڤەشان، چنکی دئ پێڤە وەستی
ئەو ژنکا خو دا پەڤان، قەرەڤەشەیا دووف کەتی
ئەو شۆلەکا بئ ئەساس، وەکی بەفرا شەڤ کەتی
(شیلازی، ۲۰۲۵: ۴۲)

دەما کو موخلس د هەلبەستا (مخابن بو جەئ کوردان)
ئاخینکا رادھیلێت ژ بەر بیدەنگی یا کوردان ل سەر
داگیرکنا وەلاتئ وان و مانا وان دبن ستەما دوژمنان دا،
هەر وەکی ئاخینکا رادھیلێت و دبێژیت:

مخابن بو جەئ کوردان

نەو لئ بوویە ئیقاری
حەتا ئەڤرۆ دڤەودا مان
ب سەردا هات شەڤا تار
جەئ مێرا جەئ شیر
جەئ دینداری و خیر
جەئ ناموس و ڤاڤیرا
نەو کەڤتینە بن باری
(مای، ۱۹۹۸: ۳/ ۱۰۰)

ئەڤ هەلبەستا هە موخلسی دناڤ باغچئ (گولا
گەشئ) یئ کرۆری ب ناڤئ (کوردستان) دا پەنگڤەدایە و
ب شیوہ کئ پەرمگینی و دلکەسەر قە دیسان کرۆری
ژئ ئاخینکا بو بئ خۆدانئ یا جەئ کوردان دبن پین
دوژمنیدا رادھیلێت، وەکە موخلسی ئەو ژئ دبێژیت:
کوردستان باغچئ زێپان
جەئ ڤان مێرخاس و شیران
سەد مخابن دەس نەیاران
چاوان مایە بئ خودان
ئەم ل دەس دوژمن رەزیلین
لەو شەڤ و روژ هار و دینین
ژ خەم و قەھران دلبرینین
ئەم ژ بو کوردان ئەمینین
(شیلازی، ۲۰۲۵: ۱۱۳)

ئەڤە تئئ ھندەک ژ وان نەوونەیان بوون یین
کاریگەری یا هەلبەستا موخلسی ل سەر هەلبەستا
کرۆری. پەنگە وەک هەڤتیکستی نەھاتبنە نڤیسین، لئ
دیارە کرۆری خواستی یە لاسایکرنە موخلسی بکەت. وەک
مفا وەرگرتن ژ شیواز و پچا وی، بەلئ خو ژ کۆپیکرنئ
دورئێخستییە و نەخواستییە وەک وی بنڤیسیت قە، دا
کەس نەبێژیت ئەڤە دزی یە ژ موخلسی یان ئەڤە
هەلبەستا موخلسی یە ب ناڤئ خو بەلاڤەکری، بەلئ
پەنگڤەدانا هەلبەستا (بەیتا نەسیحەتا - بیت النعمە)
یا موخلسی د هەلبەستا (بەیتا نەسیحەتا) یا کرۆری دا
وەکی هەیفە چارەدە شەڤی دبریسقیت.

ئەنجام:

شېوازی خۆ گوھارتی یه، کو رهنگه ئەفه ژى ژبه ر هندی بیت، دا نه بیژن ههلبهستا خۆ ژ وان دزی یه، یان ههلبهستا وان کۆپیکری یه، ئانکو لاسایکرنا وان کرییه، به لئ شېوازی خۆ ژ یی وان جوداکری یه، تنی مفا ژ هزرا وان یا ههلبهستت وەرگرتی یه.

* **تییینی / ژیانامهیا (کرۆری) د پەرتووکا مه یا ب** ناقی (مه لا عه بدولکه ریم کرۆری ژیان و دیوان) دا ب به رفه هی هاتییه به حسکرن، له وما پیدقی دووباره کرنی نینه. بۆ هه ر خوانده فانه کئی بقییت دکاریت ل وی پەرتووکی فیه گه ریت.

۱- کرۆری شاره زایه کا باش ل سهر ههلبهستین کلاسیکان هه بوویه، گه له ک کاریگه ریی ل سهر ههلبهستا وی کرییه و ب شپوه کی زۆر پۆن و ئاشکه را ره نگفه دانا وان ل سهر ههلبهستا کرۆری خۆیایه.

۲- هه تا ژ لایئ کیش و سه روایئ فه کرۆری یئ مه له فان بوو دقه هاندنا ههلبهستت دا، بزاف کرییه هه می جوړین سه روایئ د ههلبهستین خۆدا بکاریینیت.

۳- ل دویف ریچا کلاسیکان چوویه، به لئ به رده وام

لیستا ژێدهران:

ا. پەرتووک:

و جوړین وی د ئافاکرنا تیکستت هوزانا کرمانجیا ژووریدا، چاپا ئیکئ، سه نته ری زاخو بۆ فه کۆلینین کوردی.

۱۰. مای، طه (۱۹۹۸)، باغئ کوردا، به رگئ سیئ، چاپا ئیکئ، دهۆک.

۱۱. مه لا عه بدولکه ریم (۱۹۷۱)، به یئا نه سیحه تان ژى بو ملله تن کورد و کوردستان، چاپا ئیکئ، دهۆک.

۱۲. هلال، د. محمد غنیمی (۲۰۰۸)، الأدب المقارن، الطبعة التاسعة، شركة نهضة مصر للطباعة والنشر والتوزيع، القاهرة - مصر.

۱۳. یعقوب، خالد حسین (۱۹۸۹)، دیوانا ئەحمه دئ ناله بند - موخلص، چاپا ئیکئ، به غدا.

ب - مالپه رین ئەلکترۆنی:

۱۴. بال، سومیان (۲۰۲۱)، What is Text Similarity and How to Implement it? Soumayan Pal (ما هو تشابه النص وكيفية تنفيذه؟)، (۱ نوفمبر ۲۰۲۱)، سه رده دان: (۱۱:۴۵، ۲۰۲۵/۵/۹).

<https://medium.com/msackiit/what-is-text-similarity-and-how-to-implement-it-c74c8b641883>

۱۵. أوتن، نيري فان (۲۰۲۲)، أفضل ۷ طرق لتطبيق تشابه المستندات والنصوص في بايثون: NLTK، Scikit-learn، BERT، PyTorch و RoBERTa، FastText (التعلم الآلي، معالجة اللغة الطبيعية)، (۱۹ ديسمبر ۲۰۲۲)، سه رده دان: (۱۱:۲۵، ۲۰۲۵/۵/۹).

(https://spotintelligence.com/text-similarity-py-thon/#What_is_text_similarity).

۱. بریفکانی، زاهد (۲۰۰۲)، زبانی کوردی - دیوانا نوره دینئ بریفکانی / ۱۷۹۰ - ۱۸۵۱، چاپا ئیکئ، ده زگای چاپ و بلاوکرده وهی ناراس، هه ولیر.

۲. خالد، د. عماد ویسی (۲۰۱۸)، ئەده بی به راورد، چاپا ئیکئ، ده زگه هی ناله بند یئ چاپ و وه شانی، دهۆک.

۳. خمري، د. حسين (۲۰۰۷)، نظرية النص من بنية المعنى إلى سميائية الدال، الدار العربية للعلوم ناشرون-منشورات الاختلاف، بیرت-لبنان.

۴. دۆسکی، تحسین ابراهیم (۲۰۰۰)، دیوانا مه لایئ جزیری، پیداچوون: اسماعیل طه شاهین، چاپا ئیکئ، دهۆک.

۵. دیره شی، سه عید (۲۰۰۵)، دیوانا فه قیئ ته بران، چاپا ئیکئ، ده زگه ها سپیریژ یا چاپ و وه شانی، دهۆک.

۶. رشیده، بوترة (۲۰۲۳)، التناص في الدراسات المقارنة، مجلة الآداب والعلوم الانسانية، المجلد (۱۷)، العدد: (۰۱)، جامعة سيدي بلعباس، ص (۱۰۶-۱۲۰).

۷. شیلازی، جه میل محمه د (۲۰۲۵)، عه بدولکه ریم کرۆری ژیان و دیوان، چاپا ئیکئ، دهۆک.

۸. شیلازی، جه میل محمه د (۲۰۲۵)، ئەو بیهنا ژ گولا گه ش دفییت!، گوفا را (پۆییتیکا)، هژمارا (۱۱)، بوهارا ۲۰۲۵، بپ (۳۵-۴۲).

۹. عبدالکریم، د. عبدالقادر نوری (۲۰۱۹)، پۆلی هه فتی کستین